

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1919 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 255, som hänvisats till bankoutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 mars 1919, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att för extra biträdet hos skolöverstyrelsen Carl Henrik Nilsson må hos nämnda överstyrelse med ingången av år 1920 inrättas en personlig tjänst med de åligganden för Nilsson såsom innehavare av omförmälda tjänst, som av överstyrelsen bestämmas, samt med skyldighet för Nilsson såväl att i tillämpliga delar vara underkastad de för överstyrelsens ordinarie befattningshavare i allmänhet för åtnjutande av vid nyssnämnda tidpunkt gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som ock att vid den ålder, då annan manlig ordinarie befattningshavare hos överstyrelsen är skyldig att avgå från tjänsten, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande civila tjänst innehavare i allmänhet, frånträda sin ifrågavarande befattning,

dels ock för berörda ändamål på allmänna indragningsstaten anvisa till årlig avlöning åt Nilsson ett belopp av 3,500 kronor, därav 2,000 kronor lön, 1,200 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, jämte tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 500 kronor, att utgå det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års väl vitsordad tjänstgöring.

I avseende å utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till ovanberörda statsrådsprotokoll (prop. sid. 2—7).

För egen del har departementschefen anfört följande:

Departementschefen.

»Överstyrelsens ifrågavarande framställning är, såsom den själv framhåller, av mindre vanlig beskaffenhet. Vad det vetenskapliga arbetet vidkommer, är det visserligen ingen okänd åtgärd, att man, för att kunna ått ett speciellt forskningsområde tillvarataga en utomordentlig kraft, gått i författning om inrättande av tjänst, knuten vid en bestämd person. I nu angivna syfte hava under årens lopp i åtskilliga fall personliga professurer upprättats vid våra universitet. Undersöker man däremot, huruvida någon motsvarighet står att finna på statsförvaltningens arbetsfält, visar det sig, att personliga tjänster här äro mycket sällsynta. Detta förhållande är ju ock helt naturligt. Det administrativa arbetet är av den art, att de krafter, som på detta område äro verksamma, såsom regel låta sig inordnas under någon redan förefintlig tjänstetyp. Men även här kan det bliva nödvändigt att göra undantag. Inom ett förvaltningsgebit kunna framkomma arbetsuppgifter, vilka äro av en alldeles speciell natur och därför falla utom ramen för de ordinarie funktionärernas ämbetsbefattning, men vilka kräva sin lösning likaväl som de mera regelmässiga ärendena. Inträffar det då så lyckligt, att det ifrågavarande ämbetsverket förfogar över en arbetskraft, som sitter inne med särskilda förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt fylla de omtalade specialuppgifterna, måste det givetvis för ämbetsverket framstå såsom ett synnerligen viktigt önskemål att ått sig bevara denna arbetskraft.

Nu är det ju i själva verket så, att i vår tid statstjänsten anses hava egentligen endast ett företräde framför enskild tjänst, nämligen i den större trygghet, den bereder sina befattningshavare. I konkurrensen med enskilda arbetsgivare torde det oftast vara denna omständighet, som faller utslaget till det allmännas förmån, för den händelse valet skulle stanna på det offentliga värvet. Men detta gäller endast de ordinarie befattningshavarna; beträffande övriga statstjänare äger omdömet icke samma giltighet. I ett fall, sådant som det nyss angivna, ligger det därför nära till hands för vederbörande att söka behålla den ifrågavarande dugande kraften genom att på ett eller annat sätt bereda honom den förmån, den ordinarie statsanställningens trygghet utgör. Till detta mål synas endast två vägar stå öppna: antingen inrättande av en ny ordinarie befattning med den avsedda verksamheten såsom huvuduppgift och ett första tillsättande av berörda nyinrättade befattning med omförmälda framstående arbetskraft eller

ock inrättande av en personlig tjänst för samma arbetskraft. Den förra vägen torde i förevarande fall vara mindre framkomlig, då det, såsom sagts, är fråga om arbetsuppgifter, vilka knappast under alla förhållanden kunna räknas till ämbetsverkets ordinarie, stadigt återkommande och vilka för övrigt på grund av omständigheternas makt tyckas så att säga höra samman med just den person, vilken visat sig äga de speciella betingelserna för deras handhavande. Återstår den andra vägen: inrättandet av en personlig tjänst.

Det fall, jag här framlagt, är icke uppkonstruerat. Jag har ett exempel att peka på från de senare åren. År 1913, medgav nämligen riksdagen på Kungl. Maj:ts hemställen, att för tillförordnade förste postvaktmästaren E. V. Nyberg finge å postverkets övergångsstat uppföras en personlig verkmästarbefattning med avlöning av 4,200 kronor jämte ett ålderstillägg å 400 kronor efter 3 års tjänstgöring. Vid postverket hade gjort sig gällande ett behov av en tekniskt bildad person eller mekaniker, som kunde, i vad anginge inventarier och effekter, tillhandagå vid reparationer, nyanskaffningar eller undersöknings- och försöksarbeten. Bemälda Nyberg hade visat prov på framstående mekanisk och teknisk färdighet samt uppfinnarbegåvning, och då det ansågs särskilt förmånligt för postverket att vid utförandet av arbeten av ifrågavarande slag kunna påräkna biträde av en person, som utom tekniska kunskaper besatt förmågan att själv uttänka konstruktionsförbättringar eller åstadkomma nya för posttjänsten viktiga hjälpmedel, befanns skäl föreligga att för Nyberg inrätta omförmälda personliga verkmästarbefattning.

Såsom ett annat exempel på dylika, ytterst sällsynta fall tilltror jag mig att kunna åberopa det nu föreliggande. Den, som haft tillfälle att något närmare taga del av de stora utredningsarbeten i folkundervisningsfrågor, folkskolöverstyrelsen under sin tillvaro haft sig anförtrodda, vet, vilken betydande roll för resultaten, de statistiska uppgifter spelat, som överstyrelsen i dessa utredningar kunnat framlägga. Det torde räcka med att hänvisa till de ärenden, om vilka överstyrelsen själv i sin skrivelse erinrat. Av dessa statistiska arbeten har, enligt vad överstyrelsen själv vitsordat, Nilsson en icke ringa förtjänst. Han är även upphovsmannen till en del av de synnerligen värdefulla tabellariska översikterna i överstyrelsens årsberättelse. Att ett arbete som detta icke kan utföras av vem som helst med en blott mekanisk räknefärdighet, utan av sin man kräver verklig kännedom om de fakta, siffrorna äro avsedda att belysa, vet var och en, som äger någon inblick i förhållandena. En sådan alldeles speciell insikt i dessa frågor har Nilsson tillägnat sig, därom torde de av

honom utförda arbetena vittna, liksom de även göra det tydligt, att han besitter en utpräglad läggning för göromål av ifrågavarande beskaffenhet. Det torde höra till det ovanliga, att en man med Nilssons utbildning endast med egna krafter förvärvar kompetens till en så pass högt kvalificerad verksamhet som den här omtalade. Då nu överstyrelsen otvivelaktigt även i fortsättningen har behov av en arbetskraft på detta specialområde, är det uppenbarligen för överstyrelsen en angelägenhet av största vikt att på ett stadigvarande sätt vid ämbetsverket fästa Nilsson, som visat sig i så hög grad skickad till här åsyftade värv. Detta kan ske endast genom att giva Nilsson ordinarie anställning hos överstyrelsen. Såsom överstyrelsen påpekat, finnes emellertid icke på dess stat någon ordinarie tjänst, till vilken Nilsson skulle kunna befordras. En extraordinär åtgärd måste tydligen för detta säregna fall tillgripas. Enda utvägen synes vara, att, på sätt överstyrelsen föreslagit, för Nilsson inrättas en personlig tjänst. Vägen är, såsom jag förut framhållit, ej ofta anlitad, men när det gäller att åt statsförvaltningen tillvarataga en framstående arbetskraft, vilken staten eljest löper fara att förlora, får man enligt min mening icke hysa en överdriven fruktan att begagna ovanliga medel. Jag tror icke, att man här med fog kan tala om ett tillskapande av farliga prejudikat. Fall som dessa äro och måste vara av säregen art och kunna endast i ytterst sällsynta undantagsfall tänkas upprepade.

Jag finner mig således böra understödja skolöverstyrelsens framställning om inrättande hos överstyrelsen av en personlig tjänst för Nilsson. Vad som i mina ögon gör en sådan åtgärd än mer tilltalande är att, på samma gång den förestavas av rena opportunitetshänsyn, den tillika innebär ett rättvist erkännande åt Nilssons duglighet och värdet av det arbete, han utfört i det allmännas tjänst.

Bestämmandet av Nilssons åligganden å den nya tjänsten torde böra tillkomma överstyrelsen, som enligt sin instruktion i berörda avseende har beslutanderätten beträffande övrig kanslipersonal.

Nilssons avlöningsförmåner hos överstyrelsen hava under det senast förflutna året, av tidsförhållandena föranledda lönetillägg oberäknade, sammanlagda utgjort 3,407 kronor 50 öre. Vid överbägande av frågan om de löneförmåner, som borde förbindas med denna personliga tjänst, har överstyrelsen såsom en anknytning till en förefintlig reglerad lönetyp föreslagit, att Nilsson skulle erhålla samma avlöning, som utgår vid de hos vissa länsstyrelser enligt 1917 års riksdags beslut inrättade länsnotarie- och länsbokhållartjänster av 2:a lönegraden, nämligen 2,000 kronor lön

och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar samt — för sådan tjänst i Stockholm — 300 kronor ortstillägg eller sammanlagt 3,500 kronor jämte 3 ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter resp. 5, 10 och 15 års tjänstgöring. Jag kan icke säga, att jag finner jämförelsen så särdeles övertygande ur synpunkten av arbetsuppgifternas besläktade art å de särskilda befattningarna. Kvalifikationerna för anställning å länsnotarie- eller länsbokhållartjänst äro också helt andra än de, som kunde tänkas ifrågakomma vid en befattning sådan som Nilssons. En jämförelse är här knappast möjlig. Huvudsaken torde vara att så avväga Nilssons avlöning på den ordinarie tjänsten, att den kommer att stå i ett rimligt förhållande till hans löneförmåner såsom extra ordinarie tjänsteman. Givetvis kan det icke komma ifråga att bestämma hans avlöning till ett lägre belopp än det, han i sistnämnda egenskap uppburit från överstyrelsen. Att däremot tillerkänna honom någon höjning synes hava fog för sig, särskilt med hänsyn till de avdrag för pensionsavgifter, som han, i synnerhet under det första året av sin anställning som ordinarie, får vidkännas. Jag kan därför ansluta mig till överstyrelsens förslag i fråga om Nilssons avlöning.

Skulle, såsom jag har anledning förmoda, Kungl. Maj:t finna sig böra i enlighet med löneregleringskommitténs den 20 november 1918 avgivna förslag föreslå innevarande års riksdag att tillerkänna innehavare av personliga professurer tillfällig löneförbättring, anser jag det självklart, att dylik löneförbättring bör tillkomma även Nilsson såsom innehavare av personlig tjänst med tjänstgöringsskyldighet. Då dennes ställning i avlöningshänseende, enligt vad nyss förordats, skulle bliva densamma som förenämnda landsstatstjänstemäns, torde beloppet av den Nilsson tillkommande tillfälliga löneförbättringen böra utgöra detsamma som för länsnotarie- och länsbokhållartjänsterna av 2:a graden.

För ifrågavarande personliga tjänst torde böra i tillämpliga delar gälla samma villkor och bestämmelser, som äro eller kunna bliva stadgade för åtnjutande av de i staten för skolöverstyrelsens ordinarie befattningshavare upptagna löneförmåner. För närvarande gäller i sådant hänseende den i enlighet med 1918 års riksdagsbeslut utfärdade kungörelsen av den 6 juni 1918 (Svensk förf. saml. nr 652). Skulle emellertid Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag angående en gemensam skolöverstyrelse (nr 52) vinna riksdagens bifall, böra givetvis å Nilssons tjänst göras tillämpliga de villkor och bestämmelser, som kunna komma att fästas vid åtnjutande av de i den nya skolöverstyrel-

sens stat för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner. I fråga om rätt till semester bör Nilsson tydligen jämföras med innehavarna av första grads tjänst å överstyrelsens ordinarie stat, vilka enligt gällande villkor och bestämmelser äga åtnjuta sådan ledighet under en månad årligen.

Likaledes bör beträffande skyldighet att vid viss ålder avgå från tjänsten för Nilsson gälla detsamma som för skolöverstyrelsens övriga manlig ordinarie befattningshavare. Bestämmelser härom innehåller lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, vilken även lärers böra tillämpas i fråga om beräkning av Nilssons pensionsförmåner.

I likhet med överstyrelsen anser jag ifrågavarande tjänst böra uppföras icke å överstyrelsens stat utan under tionde huvudtiteln å allmänna indragningsstaten, såsom skett med de personliga professurerna.

Någon minskning av överstyrelsens expensanslag, därifrån Nilssons hittillsvarande avlöningsförmåner utgått, bör vid bifall till ifrågavarande framställning på de skäl överstyrelsen anfört icke ifrågakomma.»

Utskottet.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att Kungl. Maj:t i proposition nr 52 föreslagit riksdagen att godkänna stat för skolöverstyrelsen med därvid fogad övergångsstat att tillämpas från och med år 1920; och har riksdagen numera bifallit Kungl. Maj:ts förslag. Den sålunda godkända staten upptager icke någon tjänstebefattning, avsedd för de göromål, om vilka här är fråga. Anledningen härtill lär, enligt vad som framgår av departementschefens ovan intagna yttrande till statsrådsprotokollet, uppenbarligen vara den, att här ifrågavarande arbetsuppgifter ansetts knappast kunna under alla förhållanden räknas till ämbetsverkets ordinarie, stadigt återkommande. Under sådana förhållanden och då enligt utskottets mening tillräckliga skäl icke anförts för inrättande av den föreslagna personliga tjänsten, har utskottet för sin del ansett sig böra avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Utskottet hemställer,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 255 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 9 maj 1919.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTJERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Neiglick, Wickman, Roos, Enhörning, Hedenström, Stenberg* och *Lindgren* samt
av andra kammaren: herrar *Borg, Sommelius, Jonsson* i Gumboda, *Edbom, Borggren, Ländvall* och *Bäcklund*.

Reservation

av herrar *Borg, Edbom, Borggren* och *Bäcklund*, vilka yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition.
